Przegląd Europejski – European Studies Quarterly, ISSN: 1641-2478
vol. 2026, no. 2
Copyright © by Jakub Zajdel, 2026
Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0)
http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/
DOI: https://doi.org/10.31338/1641-2478pe.2.26.3

Społeczność LGBTIQ w niemieckiej polityce: ewolucja stanowisk partii politycznych i preferencji wyborczych przed wyborami do Bundestagu w 2025 roku

Jakub Zajdel, *University of Warsaw (Warsaw, Poland)*
E-mail: jk.zajdel@uw.edu.pl
https://orcid.org/0009-0005-2724-0543

Streszczenie
Artykuł poświęcono analizie stanowisk największych niemieckich partii politycznych wobec praw osób LGBTIQ w kontekście wyborów do Bundestagu, które odbyły się 23 lutego 2025 roku. Analiza obejmuje ewolucję podejścia niemieckich ugrupowań politycznych do społeczności LGBTIQ, rozwiązania dotyczące praw osób LGBTIQ zawarte w programach wyborczych oraz preferencje wyborcze tej grupy społecznej przed wyborami federalnymi w 2025 roku. Istotnym punktem odniesienia dla przeprowadzonych rozważań są badania Dorothée de Nève oraz Niklasa Fercha dotyczące postaw i preferencji politycznych osób LGBTIQ w Niemczech. Główna hipoteza niniejszego artykułu zakłada, że polaryzacja wokół praw równościowych utrwala poparcie elektoratu LGBTIQ dla partii konsekwentnie zwalczających dyskryminację prawną – utożsamianych ze środowiskami liberalnymi i lewicowymi, wywołując jednoczesny opór wobec programu formacji konserwatywnych.
Słowa kluczowe: Niemcy, niemiecka polityka federalna, wybory 2025, społeczność LGBTIQ

LGBTIQ community in German politics: the evolution of political parties' stances and electoral preferences before the 2025 Bundestag election

Abstract
This article examines the stances of the major German political parties on the rights of the LGBTIQ community in the context of the Bundestag election held on 23 February 2025. The analysis explores the evolution of German political parties' approaches to the LGBTIQ community, the policy proposals concerning LGBTIQ rights included in their electoral programmes, and the electoral preferences of

LGBTIQ voters before the 2025 federal election. The study draws extensively on the research of Dorothée de Nève and Niklas Ferch, whose work has significantly contributed to understanding the political attitudes and electoral preferences of the LGBTIQ community in Germany. The main hypothesis of this article posits that polarisation around equality rights reinforces the support of the LGBTIQ electorate for parties consistently fighting against legal discrimination – identified with liberal and left-wing circles, while simultaneously generating opposition to the platform of conservative parties.
Keywords: Germany, German federal politics, 2025 elections, LGBTIQ community

Kwestia praw społeczności LGBTIQ[1] ewoluowała w niemieckim systemie politycznym od tematu wykluczonego z głównego nurtu debaty do istotnego elementu oferty programowej głównych sił politycznych. Ta głęboka transformacja ustrojowo-społeczna, obejmująca przejście od usankcjonowanej przez państwo dehumanizacji do pełnego prawnego uznania równości małżeńskiej, stanowi istotny kontekst dla zrozumienia współczesnej dynamiki wyborczej w Republice Federalnej Niemiec. Zjawisko to stanowiło wypadkową dwóch procesów: stopniowej reorientacji programowej formacji politycznych oraz rosnącej mobilizacji społeczeństwa obywatelskiego.

Kluczowym narzędziem dyskryminacji był obowiązujący od XIX wieku paragraf 175 niemieckiego kodeksu karnego, penalizujący kontakty seksualne między mężczyznami. Przepisy zostały znacznie zaostrzone w okresie rządów Adolfa Hitlera, a ich symbolem stały się różowe trójkąty noszone przez więźniów obozów koncentracyjnych (*Holocaust Encyclopedia* 2021). Po II wojnie światowej Niemiecka Republika Demokratyczna szybciej odcięła się od tej spuścizny – już w 1968 roku uchylono paragraf 175 (Whisnant 2016).

W Republice Federalnej Niemiec przepis obowiązywał natomiast nadal w nazistowskim brzmieniu, a każdego roku prowadził do skazania od kilkuset do kilku tysięcy mężczyzn. Pierwsza liberalizacja nastąpiła w 1969 roku, kolejna w 1973 roku za rządów Willy'ego Brandta. Ostatecznie paragraf 175 uchylono w 1994 roku, zrównując status prawny kontaktów homoseksualnych i heteroseksualnych (Drägestein, Schwarze, Kapfelsperger, Aigner 2018).

Kolejne dekady przyniosły stopniowe rozszerzanie praw osób LGBTIQ. Przełomowym momentem było wprowadzenie w 2017 roku równości małżeńskiej, gwarantującej parom jednopłciowym pełnię praw małżeńskich, w tym możliwość wspólnej adopcji dzieci. Po wyborach do Bundestagu w 2021 roku kontynuowano reformy, czego efektem było przyjęcie w 2024 roku ustawy o samostanowieniu (niem. *Selbstbestimmungsgesetz*), upraszczającej procedurę prawnego uzgodnienia płci. Zmiany te pokazują, że w ciągu niespełna stulecia Niemcy przeszły drogę od penalizacji homoseksualności do jednego z najbardziej rozwiniętych systemów ochrony praw osób LGBTIQ w Europie.

---

[1] LGBTIQ - akronim oznaczający poszczególne tożsamości i orientacje seksualne: homoseksualne kobiety (L), homoseksualni mężczyźni (G), osoby biseksualne (B), osoby transpłciowe (T), osoby interpłciowe (I) oraz inne osoby nieheteronormatywne/*queer* (Q). W Niemczech funkcjonuje ponadto wersja LSTBIQ, przy czym S oznacza homoseksualnych mężczyzn (od niem. *Schwul*).

Cel i metodologia badań

Celem artykułu jest analiza ewolucji stanowisk niemieckich partii politycznych wobec społeczności LGBTIQ oraz charakterystyka preferencji wyborczych osób nieheteronormatywnych przed wyborami do Bundestagu w 2025 roku w kontekście zmian zachodzących w programach i narracjach wyborczych.

Główny problem badawczy sprowadza się do pytania: w jakim stopniu i w jakim kierunku ewoluowały stanowiska głównych niemieckich partii politycznych wobec społeczności LGBTIQ oraz jak te trendy odzwierciedlają się w preferencjach wyborczych tej grupy przed wyborami do Bundestagu w 2025 roku?

W pracy przyjęto **hipotezę** roboczą, według której polaryzacja wokół praw równościowych utrwala poparcie elektoratu LGBTIQ dla partii konsekwentnie zwalczających dyskryminację prawną – utożsamianych ze środowiskami liberalnymi i lewicowymi, wywołując jednoczesny opór wobec programu formacji konserwatywnych.

Dla weryfikacji tak sformułowanej hipotezy zastosowano **triangulację metod badawczych.** W celu rekonstrukcji ewolucji stanowisk niemieckich partii politycznych wobec społeczności LGBTIQ wykorzystano metodę historyczną oraz analizę historyczno-porównawczą. Współczesne stanowiska ugrupowań poddano jakościowej analizie treści programów wyborczych, dokumentów programowych i materiałów kampanijnych, uzupełnionej elementami analizy dyskursu politycznego. Analiza preferencji wyborczych osób LGBTIQ opiera się na danych zastanych, obejmujących wyniki sondaży i badań opinii publicznej prowadzonych przez niemieckie ośrodki badawcze.

Ewolucja stanowisk niemieckich partii politycznych wobec osób LGBTIQ

W przypadku tradycyjnych powojennych ugrupowań politycznych Niemiec, czyli Socjaldemokratycznej Partii Niemiec (niem. *Sozialdemokratische Partei Deutschlands*, SPD), Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej Niemiec/Unii Chrześcijańsko-Społecznej w Bawarii (niem. *Christlich Demokratische Union Deutschlands/Christlich-Soziale Union in Bayern*, CDU/CSU) oraz Wolnej Partii Demokratycznej (niem. *Freie Demokratische Partei*, FDP) to właśnie ostatnie ugrupowanie, jako pierwsze zajęło się kwestią osób LGBTIQ. Liberałowie jako część koalicji z SPD opowiedzieli się za modyfikacją *paragrafu 175* w brzmieniu z 1973 roku (Deutscher Bundestag 1973). Było to podyktowane liberalnym profilem partii, która w sposób naturalny sprzeciwiała się interwencji państwa w życie prywatne (Davidson-Schmich 2017), jak również zmianami w mentalności wywołanymi rewolucją seksualną z lat 60. XX wieku. W latach 70. zaczęły być organizowane także pierwsze marsze równości - nazywane w Niemczech Zachodnich paradami *Christopher Street Day* (w nawiązaniu do zamieszek w Stonewall). Niemniej, w 1989 roku partia FDP głosowała przeciwko usunięciu *paragrafu 175* z niemieckiego prawodawstwa (Heichel, Rinscheid 2015) (wbrew programowi wyborczemu z 1980 roku, Davidson-Schmich 2017), a w 2000 r. – przeciwko instytucji związków partnerskich (Deutscher Bundestag

2000). Wskazać należy, że partia złożyła własny projekt w tej drugiej sprawie (Deutscher Bundestag 1999).

Istotną zmianę w zachodnioniemieckiej polityce przyniosło pojawienie się w latach 70. XX w. ruchu proekologicznego, który przekształcił się w partię Zieloni (*Die Grünen*, później *Bündnis 90/Die Grünen*). W początkowym procesie tworzenia się ruchu społecznego i późniejszego ideologicznego kształtowania środowiska politycznego, poza kwestiami przyrodniczymi, w agendzie znalazła się także ochrona mniejszościowych grup społecznych (Jungjohann 2013). W sposób naturalny Zieloni stali się polityczną siłą działającą na rzecz osób homoseksualnych. W 1985 roku Herbert Rusche został pierwszym homoseksualnym posłem do Bundestagu, a dwa lata później Jutta Oesterle-Schwerin została pierwszą lesbijką wybraną do parlamentu federalnego (Davidson-Schmich 2017). Zieloni stali się tym samym najbardziej progresywną partią na niemieckiej scenie politycznej. Poza wnioskiem o zniesienie *paragrafu 175* (Deutscher Bundestag 1989) z lat 1985 oraz 1989, partia formułowała żądania wprowadzenia małżeństw osób tej samej płci (Deutscher Bundestag 1994). W latach 90. ugrupowanie połączyło się ze wschodnioniemieckim *Sojuszem '90* (niem. *Bündnis 90*), który chociaż wywodził się z ruchu obywatelskiego, to jego członkami byli działacze związani z kościołem ewangelicznym, mający bardziej konserwatywne spojrzenie na kwestie społeczne - *wschodnia* część partii została po czasie zmarginalizowana (Jungjohann 2013). W 2000 roku koalicja SPD-Zieloni uchwaliła ustawę o związkach partnerskich (przeciwko której było CDU/CSU oraz wspomniani liberałowie) (Deutscher Bundestag 2000). W 2004 roku prawo zostało rozszerzone o m.in. przysposobienie dzieci partnera/partnerki i kwestie alimentacyjne (*Gesetz zur Überarbeitung des Lebenspartnerschaftsrechts* 2004).

W związku z pojawieniem się nowych ugrupowań lewicowych, coraz większą presją działaczy, a także zmianami zachodzącymi w społeczeństwie, socjaldemokraci ewoluowali w stronę uznania i wsparcia praw osób LGBTIQ. Niemniej bardziej progresywne podejście polityków centro-lewicy zaczęło być zauważalne dopiero na przełomie wieków. W 2012 roku SPD głosowało za projektem Zielonych w kwestii wprowadzenia małżeństw osób tej samej płci (*Oppositionsantrag Abgeschmettert…* 2012), jednak w 2013 roku, pomimo zdobycia większości przez partie lewicowe i propozycji Lewicy *(Die Linke)*, socjaldemokraci *de facto* zamrozili projekt, aby umożliwić stworzenie koalicji z CDU/CSU (Deutscher Bundestag 2013).

Historycznie istotną rolę w hamowaniu procesu prawnego równouprawnienia osób LGBTIQ odgrywały partie chrześcijańsko-demokratyczne. Pozytywne zmiany w prawie w trakcie trzech pierwszych rządów Angeli Merkel (np. kwestie podatkowe) wynikały przede wszystkim z wyroków sądów, które obligowały władzę ustawodawczą do nowelizacji przepisów (Bundesverfassungsgericht 2013).

W kulturze politycznej Niemiec przyjętą zasadą pozostaje, aby nie współpracować na poziomie federalnym z partiami reprezentującymi poglądy skrajne – otoczone zostały one tzw. *kordonem sanitarnym* (także *zapora ogniowa,* niem. *Brandmauer*). Przez wiele

lat takim ugrupowaniem pozostawało postkomunistyczne *Die Linke*[2]. Partia powstała w 2007 roku w wyniku połączenia Partii Demokratycznego Socjalizmu (niem. *Partei des Demokratischen Sozialismus*, PDS), będącej spadkobierczynią wschodnioniemieckiej Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec (niem. *Sozialistische Einheitspartei Deutschlands*, SED), z *Alternatywą Wyborczą Praca i Sprawiedliwość Społeczna* (niem. *Wahlalternative Arbeit und Soziale Gerechtigkeit*, WASG) - stworzoną przez byłych działaczy SPD niezadowolonych z polityki kanclerza Gerharda Schrödera. Jak wskazuje Jonathan Olsen (2019), w ten sposób ugrupowanie przeszło proces europeizacji, zyskując zachodni profil ideologiczny, ale jednocześnie oddalając się od problemów wschodnich krajów związkowych. W tym samym roku partia wpisała kwestie praw osób LGBTIQ do swojego manifestu politycznego, a od 2009 roku zaczęła aktywnie popierać równość małżeńską.

W 2013 r. na niemieckiej scenie politycznej pojawiło się nowe altprawicowe, eurosceptyczne i antyimigranckie ugrupowanie – *Alternatywa dla Niemiec* (niem. *Alternative für Deutschland*, AfD). W swojej retoryce partia zajmuje się kwestią LGBTIQ w podobny sposób do innych nieliberalnych podmiotów politycznych. Po 2017 roku ugrupowanie próbowało znieść ustawę o równości płci zarówno na poziomie federalnym, jak i krajów związkowych – bez sukcesów (Treeck 2017). Sama partia dostosowywała swój przekaz, uwzględniając lokalną specyfikę. W związku z tym w bardziej progresywnym Berlinie ugrupowanie promowało się za pomocą plakatów wyborczych przedstawiających parę mężczyzn oraz podpis: "Mój partner i ja nie cenimy sobie poznawania muzułmańskich imigrantów, dla których nasza miłość jest grzechem śmiertelnym" (Louis 2016). W ten sposób politycy AfD próbowali pozyskać wyborców w krajach związkowych, które cechują się większą postępowością w kwestiach społecznych, odwołując się tym samym do zagrożenia zewnętrznego - związanego z fundamentalnym islamem i religijnie motywowanym terroryzmem. Jednocześnie to samo ugrupowanie w bardziej konserwatywnej Bawarii walczyło z tzw. *ideologią* i *propagandą gender*[3], organizując protesty oraz przedstawiając w sposób karykaturalny osoby ucharakteryzowane na *drag queens* – często towarzyszyły temu hasła: *Ręce precz od naszych dzieci* (Reveland, Siggelkow 2023).

Sytuacja prawna osób LGBTIQ przed wyborami do Bundestagu w 2025 roku

W 2017 roku niespodziewanie Angela Merkel zdecydowała się na poddanie pod głosowanie ustawy o małżeństwach osób tej samej płci (tzw. *Ehe für Alle*) (*Gesetz zur Einführung...*2017). Nowe prawo zostało wprowadzone głosami SPD, Lewicy, Zielonych oraz

---

[2] *Die Linke* zostało dopuszczone do współrządzenia na szczeblu lokalnym i regionalnym.

[3] Wbrew narracji o *ideologii gender* ciężko jest określić ideowe oraz aksjologiczne podstawy, mogące nadać temu zjawisku założenia ideologiczne. W badaniach socjologicznych *gender* jest traktowane przez pryzmat płci społeczno-kulturowej. Narracja o *ideologii* jest wykorzystywana przez nieliberalne podmioty polityczne i społeczne mające na celu wywołanie uczucia strachu i dyskomfortu u odbiorcy w związku z szerzeniem różnych, często nieprawdziwych, tez nt. nieheteronormatywności. Kwestia *ideologii gender* pojawia się w różnych formach jako krytyka nauki o płci społeczno-kulturowej bądź uwspółcześnionej wersji radykalnego feminizmu (Borkowski 2015; Arcimowicz 2016; Szwed 2019).

ok. 25% posłów CDU. Jedynie 11% parlamentarzystów CSU zagłosowało *za*. Tym samym projekt ustawy został przyjęty 393 głosami, co stanowiło poparcie rzędu 62,4% (Deutscher Bundestag 2017). Projekt poparli również wszyscy ówcześni deputowani wyznający islam (*Muslime im Bundestag stimmten für Ehe für alle* 2017). Decyzja o zmianie prawa była podyktowana zbliżającymi się wyborami na szczeblu federalnym – CDU chciało w ten sposób odebrać SPD jeden z głównych tematów kampanijnych, gdyż poparcie dla inicjatywy *Ehe für Alle* wynosiło w tym okresie ok. 66% (Inhoffen 2017).

Pod rządami *Ampel-Koalition* w latach 2021-2025, czyli koalicji SPD, Zielonych i liberałów, uchwalono ustawę zakazującą stosowania terapii konwersyjnej wobec dzieci i ograniczając ją wobec dorosłych. W 2021 r. złagodzone zostały bardzo restrykcyjne obostrzenia, a w 2023 roku zniesiono ograniczenia wobec *mężczyzn uprawiających seks z innymi mężczyznami*, umożliwiając im oddawanie krwi (*Bundestag schafft diskriminierendes Blutspendeverbot ab* 2023). Rok później została natomiast przyjęta ustawa ułatwiająca osobom interpłciowym, niebinarnym oraz transpłciowym procedurę uzgodnienia płci – tzw. ustawa o samostanowieniu (*Selbstbestimmungsgesetz* 2024)[4]. W 2024 roku Niemcy znalazły się na 11. miejscu w Europie w rankingu państw przyjaznych osobom LGBTIQ, widocznie awansując w ostatnich latach (w 2025 roku – 8 miejsce, zob. *Rainbow Map* 2026).

Programy wyborcze niemieckich partii politycznych wobec praw osób LGBTIQ przed wyborami do Bundestagu w 2025 roku

Według badań przeprowadzonych przez Uniwersytet Justusa Liebiga w Gießen (niem. *Justus-Liebig-Universität Gießen)* oraz *Związek Lesbijek i Gejów w Niemczech – Stowarzyszenie Różnorodności Queer (*niem. *LSVD+ – Verband Queere Vielfalt*) najważniejszymi tematami dla osób LGBTIQ w związku z wyborami do Bundestagu w 2025 roku były: polityka edukacyjna, polityka zdrowotna oraz państwo prawa. Na czwartym miejscu znalazła się dopiero wrogość wobec osób homoseksualnych, niemniej kolejną pozycję zajmowała już kwestia mieszkalnictwa. Na dalszych pozycjach pojawiły się: problem z dyskryminacją oraz prawa osób LGBTIQ. W drugiej połowie zestawienia znalazła się kwestia prawa do zawierania małżeństw. Brak priorytetyzowania problemów charakterystycznych dla tej społeczności może wskazywać, że ankietowani postrzegają ich ochronę jako kwestię już zagwarantowaną i zabezpieczoną.

W związku z wyborami z 2025 roku, badacze dokonali klasyfikacji niemieckiej sceny politycznej na partie przyjazne oraz nieprzyjazne osobom nieheteronormatywnym. Do pierwszej grupy zaliczone zostały: Zieloni, Lewica, SPD, FDP oraz Volt (de Nève, Ferch 2025). Ostatnie ugrupowanie jest częścią paneuropejskiego ruchu społecznego, którego celem jest federalizacja Europy. Określić je można jako socjalliberalne oraz progresywne.

Do wspólnych celów wskazanych partii należą m.in.: poprawienie prawnej sytuacji osób LGBTIQ poprzez wpisanie do Ustawy Zasadniczej (*Grundgesetz*, GG) zakazu dyskryminacji

[4] Pełna nazwa ustawy to *Gesetz über die Selbstbestimmung in Bezug auf den Geschlechtseintrag.*

ze względu na orientację seksualną, utrzymanie rządowego planu *Queer Leben*[5] wprowadzonego w 2022 roku czy pozostawienie/poprawienie ustawy o samostanowieniu osób trans-, interpłciowych oraz *queer*. Jako partie nieprzyjazne uznano ugrupowania chadeckie, AfD oraz Sojusz Sahry Wagenknecht (*Bündnis Sahra Wagenknecht*, BSW). Ostatnie ugrupowanie powstało w wyniku rozłamu w *Die Linke* i skupia osoby o poglądach konserwatywnych oraz etatystycznych. Jednocześnie opowiada się za odejściem od otwartości wobec migrantów, a także za współpracą z Rosją na arenie międzynarodowej.

Sojusz '90/Zieloni w swoim programie sprzeciwiali się homofobii oraz niechęci do jakichkolwiek grup społecznych. Jednocześnie zapowiadali dalsze działania na rzecz tworzenia społeczeństwa, w którym jednostka będzie mogła swobodnie kształtować swoją osobowość. Tym samym partia postulowała m.in. większą ochronę przed nienawiścią i dyskryminacją oraz dalsze ułatwienie procesu uzgodnienia płci. Obietnice obejmowały także tematy związane z poprawą dostępu do ubezpieczeń zdrowotnych, przeciwdziałaniem dyskryminacji w ramach systemu ochrony zdrowia, całkowity zakaz terapii konwersyjnych czy kwestie praw azylowych dla osób prześladowanych ze względu na orientację seksualną czy tożsamość płciową. Istotna propozycja dotyczyła aktualizacji art. 3 Ustawy Zasadniczej, dodając do niego ochronę przed dyskryminacją ze względu na orientację seksualną oraz tożsamość płciową (*Zusammen wachsen. Regierungsprogram* 2025). Partia oraz jej organizacja młodzieżowa kierowały także komunikaty do grup mniejszościowych poprzez swoje media społecznościowe, podkreślając inkluzywność.

Na tle programu Zielonych, ograniczających się w dużej mierze do ogólnych deklaracji, *Die Linke* zaproponowało bardziej szczegółowy katalog rozwiązań prawnych, odnosząc się również do ekonomicznego wymiaru funkcjonowania osób LGBTIQ. Partia opowiadała się m.in. za:

1) ochroną przed podniesieniem cen najmu dla organizacji pozarządowych, klubów społecznych, barów i ośrodków młodzieżowych, działających na rzecz osób nieheteronormatywnych;
2) nowelizacją art. 3 Ustawy Zasadniczej;
3) działaniami mającymi ograniczyć nierówność w zarobkach osób LGBTIQ;
4) zapewnieniem kompleksowej opieki zdrowotnej dla osób transpłciowych;
5) ochroną tęczowych rodzin i zrównaniem na każdym poziomie ze związkami heteroseksualnymi (*Alle wollen regieren. Wir wollen verändern. Wahlprogramm* 2025).

Postulaty socjaldemokratów nie były zbytnio rozbudowane – skupiały się na działaniach podjętych w czasie trwania *Ampel-Koalition* – tj. utrzymaniu rządowego planu *Queer Leben* czy zwiększeniu ochrony przed dyskryminacją. Partia obiecywała również aktualizację art. 3 GG oraz zmianę prawa rodzinnego, aby w żaden sposób tęczowe rodziny nie różniły się od tych heteroseksualnych (*Mehr für Dich. Besser für Deutschland,*

---

[5] Plan działań pt. *Queer Leben* został przyjęty przez niemiecki rząd federalny 18 listopada 2022 roku. Jego celem jest wzmocnienie akceptacji oraz ochrony osób LGBTIQ poprzez przeciwdziałanie dyskryminacji i promowanie równości. Plan obejmuje 134 działania (do grudnia 2024 r. zrealizowano 83) w sześciu kluczowych obszarach: uznanie prawne, aktywność społeczna, bezpieczeństwo, zdrowie, wzmocnienie struktur doradczych i społecznościowych oraz działania międzynarodowe.

Regierungsprogramm, zob. SPD 2025). Warto wskazać, że w ramach samego ugrupowania prężnie działa grupa robocza ds. osób *queer*.

Liberałowie z FDP w największym stopniu chcieli kontynuować politykę koalicji rządowej, której byli częścią, nie rozbudowując jej o nowe aspekty. Dotyczyłoby to aktualizacji art. 3 GG, ochrony przed dyskryminacją i mową nienawiści oraz dalszej realizacji planu *Queer Leben* (już w nim zawarto propozycję zmiany Ustawy Zasadniczej). Jedyną propozycją, która może stanowić *novum*, jest zwiększenie finansowania ośrodka badawczego *Magnus-Hirschfeld-Bundesstiftung*, który zajmuje się badaniami nad seksualnością (*Alles lässt sich ändern. Wahlprogramm*, zob. FDP 2025).

Najmniejszą z partii uwzględnionych w badaniu Uniwersytetu w Gießen oraz LSVD+ jest *Volt Deutschland*. Ugrupowanie podobnie domagało się zmiany art. 3 GG. Jednak w programie wyborczym podkreślone zostały także kwestie równouprawnienia - przy czym zastosowano liberalną ekonomicznie nomenklaturę: każda osoba mająca podatkowy numer identyfikacyjny powinna mieć równe prawa niezależnie od tożsamości płciowej. Element ten wskazywał na zasadę: równe prawa, równe obowiązki. Tym samym ugrupowanie postulowało:

1) wprowadzenie urlopu macierzyńskiego - od narodzin dziecka dla każdego nowego rodzica (obejmowałoby to więc także rodziców adopcyjnych);
2) wprowadzenie całkowicie finansowanej przez ubezpieczycieli opieki medycznej i psychologicznej dostosowanej do potrzeb osób LGBTIQ;
3) wprowadzenie równego dostępu do metod reprodukcyjnych (*Holen wir und die Zukunft zurück. Programm zur Bundestagswahl,* zob. Volt Deutschland 2025).

Dodatkowo partia opowiadała się za zakazem terapii konwersyjnych, a także chciałaby umożliwić ofiarom ubieganie się o odszkodowanie oraz postulowała włączenie do systemu edukacji wiedzy nt. osób nieheteronormatywnych. Zaproponowano także zwiększenie finansowania projektów naukowych z zakresu nauk społecznych i medycznych zajmujących się kwestią nieheteronormatywności (zob. Volt Deutschland 2025).

Na drugim biegunie znalazły się partie, których działania polityczne nie skupiały się na kwestiach dalszego równouprawnienia osób nieheteronormatywnych oraz przejawiały w niektórych aspektach działania reakcyjne. W przypadku CDU/CSU w programie wyborczym nie znajdowały się żadne propozycje pozytywnej polityki wobec osób LGBTIQ. Chadecja uważała, że należy wycofać ustawę o samostanowieniu ze względu na bezpieczeństwo dzieci i młodzieży oraz podważenie prawa rodziców do wychowania dzieci (*Politikwechsel für Deutschland. Wahlprogramm,* zob. CDU/CSU 2025). Z wypowiedzi polityków chadeckich wynikało, że osoby nieheteronormatywne są wystarczająco chronione w ramach systemu prawnego i nie istnieje potrzeba zmiany artykułu 3. Ustawy Zasadniczej (Suliak 2024).

Program wyborczy Sojuszu Sahry Wagenknecht również sprzeciwiał się postulatom środowisk transpłciowych, głosząc: *Prawa kobiet zamiast ideologii gender* (niem. *Fraunrechte statt Gender-Ideologie*). Dokument oraz sami politycy przekonywali, że ustawa o samostanowieniu stanowi zagrożenie dla praw kobiet i uniemożliwi w przyszłości ściganie np. sprawców przemocy domowej. Z tego względu partia twierdziła, że należy

wrócić do wcześniejszych przepisów prawnych, które zawierały m.in. obowiązek badań lekarskich. BSW sprzeciwiał się także udziałowi transpłciowych sportowczyń w żeńskich zawodach sportowych (*Unser Land verdient mehr! Wahlprogramm,* zob. BSW 2024).

Najbardziej rozbudowane zapisy dotyczące zmian prawnych na niekorzyść osób nieheteronormatywnych przedstawiła Alternatywa dla Niemiec. Co istotne dla poruszanego tematu sama współprzewodnicząca partii – Alice Weidel – jest homoseksualną kobietą, żyjącą w związku partnerskim oraz wychowującą dwoje dzieci ze swoją partnerką pochodzenia srilankijskiego. Wskazywała w swoich wypowiedziach, że rodzina jest wtedy, *gdy są dzieci*, obierając bardziej liberalny kurs niż pozostali członkowie partii (Bender 2017). Była także główną kandydatką (tzw. *Spitzkandidatin*) ugrupowania na stanowisko kanclerza. Pomimo bycia osobą nieheteronormatywną była przeciwna prawu *Ehe für Alle*, jako że popierała tradycyjny model małżeństwa. Co więcej, nie określała siebie jako osobę *queer* (Kramer 2023). Dopuściła się także wielu transfobicznych wypowiedzi (Weidel 2023).

Tym samym Alice Weidel – podobnie jak Sahra Wagenknecht – wpisuje się w nurt określany mianem LGB, którego przedstawiciele postulują rozdzielenie postulatów dotyczących praw osób homo- i biseksualnych od kwestii związanych z tożsamością płciową i prawami osób transpłciowych. Zwolennicy tego podejścia opowiadają się za utrzymaniem i ochroną praw lesbijek, gejów oraz osób biseksualnych, w tym prawa do zawierania prawnie wiążących związków, przy jednoczesnym kwestionowaniu lub odrzucaniu współczesnych postulatów odnoszących się do praw osób transpłciowych. W konsekwencji, w narracji przedstawicieli tego nurtu osoby transpłciowe, niebinarne i *queer* są często wyłączane z kategorii podmiotów, których dotyczą postulaty ruchu LGBTIQ. Warto dodać, że w dyskursie często pomijane są osoby interpłciowe, które rodzą się z różnicami dotyczącymi płci biologicznej, czego przejawem może być niejednoznaczność narządów płciowych, genotypu lub fenotypu.

W swoim programie wyborczym AfD przeciwstawiała się przede wszystkim *ideologii gender* oraz *woke*[6]. Tym samym partia sprzeciwiała się m.in. finansowaniu projektów motywowanych ideologicznie czy indoktrynacji dzieci i ich seksualizacji (*Zeit für Deutschland. Programm zum 21. Deutschen Bundestag,* zob. AfD 2025). Ugrupowanie nie definiowało wyrażeń takich jak *woke* czy *gender* – operowało natomiast przykładami: w woke-owym społeczeństwie uważa się, że kobieta musi iść do pracy zarobkowej, a dziecko ma być oddane do placówki państwowej. W tym przypadku podkreślono również, że pozostanie

[6] Podobnie jak w przypadku *ideologii gender, ideologia woke* (pl. *przebudzenia*) może być traktowana, jako środek narracyjny wykorzystywany przez nieliberalne podmioty polityczne i społeczne mające na celu wywołanie uczucia strachu i dyskomfortu u odbiorcy w związku z zachodzącymi współcześnie zjawiskami społecznymi opartymi na teoriach krytycznych oraz progresywistycznych. Narzędzie to jest używane i definiowane głównie przez podmioty politycznej określające się mianem konserwatywnych. Nie istnieje naukowa definicja zjawiska *woke*. W naukach społecznych (w odwołaniu do innych teorii) *woke* może oznaczać podejście krytyczne, które odnosi się do sprawiedliwości, postrzegając, że społeczeństwo charakteryzuje się wyraźnymi podziałami społecznymi. Tym samym uznaje, że nierówność i niesprawiedliwość jest osadzona w strukturze społecznej i dąży do jej zmiany (Sensoy, DiAngelo 2017). Przeciwnicy wskazują, że stosowanie tego podejścia może prowadzić np. do zjawiska odwróconego rasizmu, tzn. systemowej dyskryminacji osób o jasnym kolorze skóry. Wbrew niektórym teoretykom chrześcijańskim nie może być ona traktowana jako *świecka religia*.

w domu i wychowywanie dzieci zostało pozbawione wartości. Partia uważała, że rodziny muszą mierzyć się z ogromnym stresem związanym m.in. z szumem skupionym wokół transpłciowości (AfD 2025).

W podobnym tonie ugrupowanie popierało wolność kinematografii - ta była zagrożona przez różnorodność i tematy związane z ochroną środowiska. Postulowano także ochronę języka niemieckiego przed ideologizacją (AfD 2025). Dopełnieniem przesłania, które płynęło z programu wyborczego był spot wyborczy, który zawierał zdanie: "Jeśli chcesz, aby mężczyźni rodzili dzieci, nie głosuj na AfD" (zob. AfD 2024).

Preferencje wyborcze osób LGBTIQ przed wyborami do Bundestagu w 2025 roku

Z badań przeprowadzonych przez Uniwersytet w Gießen oraz LSVD+ wynika, że najpopularniejszą partią wśród osób LGBTIQ pozostawali Zieloni, na których chciałoby oddać swój głos 43,5% respondentów. Jest to jednak wyraźny spadek względem badań z 2021 roku, kiedy na proekologiczną partię chciało głosować aż 52,6% osób ankietowanych. W ostatnim badaniu zdecydowanie zyskała Lewica – posiadała 24,9% poparcia wobec 17,4% w 2021 roku (de Nève, Ferch 2025). Partii sprzyjało pozostawanie w opozycji, dzięki czemu miała sposobność do krytykowania poczynań rządu federalnego. Istotne znaczenie mógł mieć również duży nacisk na czynnik ekonomiczny w narracji stosowanej przez to ugrupowanie. W rozkładzie geograficznym widoczne było większe poparcie dla *Die Grünen* w zachodnich landach, a dla *Die Linke* na wschodzie kraju (de Nève, Ferch 2025).

Wśród wyborców LGBTIQ spadek poparcia odnotowały również pozostałe partie tworzące *Ampel-Koalition*. FDP, która w 2017 roku mogła liczyć na poparcie na poziomie 7,1%, przed wyborami w 2025 roku uzyskiwała jedynie 2%. Tendencję spadkową także obserwowano w przypadku SPD. Według prognoz socjaldemokraci mogli liczyć na poparcie 7,2% wyborców LGBTIQ, podczas gdy w 2021 roku odsetek ten wynosił 9,1%, a w 2017 roku aż 21,2%. Widoczny w tym przypadku był stanowczy odpływ w stronę partii Zielonych. W przypadku chadecji poparcie oscylowało wokół 3,3% i było porównywalne z poprzednimi latami (niewielki wzrost był zauważony po przyjęciu ustawy o równości małżeńskiej). Poparcie dla AfD wyniosło 2,8% i nie uległo dużym zmianom na przestrzeni ostatnich 12 lat. Natomiast 1,6% nieheteronormatywnych wyborców wybrałoby partię Sahry Wagenknecht (de Nève, Ferch 2025).

Z badań wynika również, że osoby homo- i biseksualne statystycznie częściej popierają Zielonych. Natomiast w przypadku osób określających się jako *queer*, a także osób transpłciowych (tutaj odsetek jest największy) zdecydowanie wygrywa Lewica, zyskując poparcie na poziomie 57,3% wśród transpłciowych mężczyzn (de Nève, Ferch 2025).

Przywołane badania wskazują również, że homoseksualni mężczyźni są nieznacznie bardziej konserwatywni niż homoseksualne kobiety. W takim podziale mężczyźni głosują chętniej na zachowawcze FDP oraz SPD, a także częściej popierają AfD i CDU/CSU. Na-

tomiast kobiety statystycznie częściej wybrałyby Zielonych i Lewicę. W przypadku FDP różnica jest ponad czterokrotna (4,4% do 0,8%), a wobec AfD ok. dwu-i-półkrotna (5,3% do 2%) (de Nève, Ferch 2025).

Podsumowanie

Niemiecka scena polityczna i jej stanowiska wobec społeczności LGBTIQ ewoluowały od historycznego pionierstwa Zielonych, poprzez stopniową adaptację programową SPD do progresywnych trendów społecznych, aż po opór chadecji (CDU/CSU) i labilne stanowisko liberalnej FDP.

W kampanii wyborczej w 2025 roku spory wokół praw osób LGB uległy wygaszeniu na rzecz konsensusu. Osią konfliktu stały się postulaty dotyczące populacji transpłciowej i *queer* – w szczególności nowelizacja art. 3 Ustawy Zasadniczej, reforma prawa rodzinnego oraz próby ograniczenia bądź zniesienia ustawy o samostanowieniu. Formacje progresywne i liberalne światopoglądowo (Zieloni, SPD, Lewica, FDP, Volt) opowiedziały się za inkluzją prawną środowisk ITQ. Z kolei partie konserwatywne społecznie (CDU/CSU, BSW, AfD), motywowane obroną tradycyjnego, binarnego modelu społeczeństwa, dążyły do reaktywnego ograniczenia tych regulacji, przy czym BSW i AfD wykazywały w tym obszarze najwyższą aktywność.

W strukturze zachowań wyborczych osób nieheteronormatywnych dominuje poparcie dla *Die Grünen* oraz *Die Linke*, przy marginalnym znaczeniu tradycyjnych partii masowych (CDU/CSU, SPD), co odzwierciedla transformację niemieckiego systemu partyjnego w kierunku pluralistycznym. Kryzys wizerunkowy koalicji rządowej (*Ampel-Koalition*) przełożył się na odpływ elektoratu LGBTIQ głównie na rzecz Lewicy, mimo zrealizowania przez rząd prorównościowych reform. Strategie wyborcze tej grupy coraz częściej determinują kwestie uniwersalne, takie jak system ochrony zdrowia.

Przeprowadzona analiza potwierdza tezę, że polaryzacja wokół praw równościowych utrwala poparcie elektoratu LGBTIQ dla partii lewicowych, które konsekwentnie zwalczały dyskryminację prawną i zabiegały o akceptację w ramach społeczeństwa - ukazując minimalne poparcie dla ugrupowań konserwatywnych. Istotnym elementem jest jednak kumulacja poparcia na poziomie ok. 68,4% dla *Die Grünen* oraz *Die Linke.* Poparcie osób LGBTIQ dla tych formacji można wiązać z wieloletnim zaangażowaniem obu ugrupowań w działania na rzecz równości i przeciwdziałania dyskryminacji. Wynik ten pozostaje spójny z konsekwentnie prowadzoną przez te partie polityką oraz ich programami wyborczymi. Odmiennie kształtuje się sytuacja SPD oraz FDP, których bardziej niejednolite stanowiska wobec postulatów społeczności LGBTIQ nie przełożyły się na równie silną identyfikację tej grupy wyborców z partiami. Ponadto w ramach niemieckiego systemu politycznego dochodzi do przekształceń, w związku z którymi erozji ulega system z dwoma partiami dominującymi, na czym zyskują mniejsze ugrupowania.

Jednocześnie, choć kwestie nowelizacji Ustawy Zasadniczej oraz reformy przepisów dotyczących praw osób transpłciowych zdefiniowały dyskurs mniejszościowy, w ogólnej

kampanii do Bundestagu w 2025 roku zostały one zmarginalizowane przez makrotematy: gospodarkę, bezpieczeństwo i politykę migracyjną.

W związku z powyższym można stwierdzić, że w przypadku podstawowych praw osób homo- i biseksualnych wszystkie najważniejsze partie polityczne osiągnęły konsensus. Żadne z analizowanych ugrupowań nie chciało zakazać czynów homoseksualnych ani prawnej rejestracji związków jednopłciowych (na poziomie związków partnerskich) - te dwa fundamentalne aspekty były akceptowane przez wszystkich głównych aktorów politycznych. Jednocześnie nadal istniała niezgoda na niemieckiej scenie politycznej wobec dalszego utrwalania prawa antydyskryminacyjnego w krajowym porządku prawnym, a także (w mniejszym stopniu) akceptacji ustawy *Ehe für Alle*. Największy konflikt wywoływała jednak kwestia praw osób inter- i transpłciowych oraz *queer*. Ugrupowania konserwatywne aktywnie działały na rzecz utrwalenia dyskryminacyjnych regulacji prawnych, często wykorzystując argumenty, które kilka lat temu służyły do dyskredytacji środowisk osób homo- i biseksualnych. W sposób naturalny partie progresywne dążą do zmiany prawodawstwa w sensie pozytywnym. W związku z tym problematyka identyfikacji płciowej wywoływała największe emocje oraz konflikty w ramach polityki dotyczącej osób nieheteronormatywnych i nie istniało ogólnokrajowe porozumienie co do rozwiązania tej kwestii.

Jakub Zajdel – doktorant w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego w dyscyplinie nauki o stosunkach międzynarodowych oraz absolwent Międzydziedzinowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych i Społecznych (MISH) Uniwersytetu Warszawskiego. Jego zainteresowania badawcze obejmują wpływ religii na politykę zagraniczną państw i stosunki międzynarodowe, a także politykę wobec osób LGBTIQ w Europie i na Bliskim Wschodzie.
Ostatnie publikacje: Zajdel J., Struzik A. (2025), *Wpływ standardów europejskich na rozwój samorządności terytorialnej w Polsce na przykładzie województwa mazowieckiego*, w: J. Jaskiernia, K. Spryszak (red.), *75 lat oddziaływania Rady Europy na kształtowanie europejskiej przestrzeni prawnej w obszarze demokracji*, Toruń; Zajdel J. (2023), *Liberalizacja islamu: studium przypadków Europy Zachodniej,* „Cywilizacja i Polityka", nr 21.

Jakub Zajdel – a PhD candidate at the Doctoral School of Social Sciences, University of Warsaw, in the discipline of International Relations, and a graduate of the College of Interdisciplinary Individual Studies in the Humanities and Social Sciences (MISH), University of Warsaw. His research interests include the influence of religion on states' foreign policy and international relations, as well as policies concerning LGBTIQ people in Europe and the Middle East.
Recent publications: Zajdel J., Struzik A. (2025), *Wpływ standardów europejskich na rozwój samorządności terytorialnej w Polsce na przykładzie województwa mazowieckiego*, w: J. Jaskiernia, K. Spryszak (red.), *75 lat oddziaływania Rady Europy na kształtowanie europejskiej przestrzeni prawnej w obszarze demokracji*, Toruń; Zajdel J. (2023), *Liberalizacja islamu: studium przypadków Europy Zachodniej,* „Cywilizacja i Polityka", nr 21.

Bibliografia:

2026 RAINBOW MAP (2026), https://rainbowmap.ilga-europe.org/ (05.07.2026).

ACHILLES Manuela, ELZEY Dana (2013), *Environmental Sustainability in transatlantic perspective: A multidisciplinary approach*, London.

AfD, Alternative für Deutschland (2024), @afd.bund, „Instagram", https://www.instagram.com/reel/C7DxyrFNQZo/?igsh=MWhvc3lncGoxOGd1eQ%3D%3D (17.05.2024).

AfD, Alternative für Deutschland (2025), *Zeit für Deutschland. Programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 21. Deutschen Bundestag*, https://www.afd.de/wp-content/uploads/2025/02/AfD_Bundestagswahlprogramm2025_web.pdf (11.05.2025).

ARCIMOWICZ Krzysztof (2016), *Kategoria męskości w dyskursie Kościoła katolickiego we współczesnej Polsce*, „Studia Humanistyczne AGH", t. 15/3. DOI: 10.7494/human.2016.15.3.69

BENDER Justus (2017), *Der Alice-Weidel-effekt in der AFD*, https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/ehe-fuer-alle-der-alice-weidel-effekt-in-der-afd-15080234.html (28.06.2017).

BLECH Norbert (2018), *Antrag gegen Ehe für alle: Bundestag nimmt AFD Auseinander*, https://www.queer.de/detail.php?article_id=32122 (11.10.2018).

BORKOWSKI Michał (2015), *Reportaż z „polskiej wojny domowej o gender" w obiektywie pola naukowego Pierre'a Bourdieu*, w: Dorota Majka-Rostek, Ewa Banaszak, Paweł Czajkowski (red.), *Genderowe filtry. Różnorodność doświadczania i percepcji płci w przestrzeni publicznej i prywatnej*, Wrocław.

BUNDESTAG schafft diskriminierendes Blutspendeverbot ab (2023), https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/aktuelles/alle-meldungen/bundestag-schafft-diskriminierendes-blutspendeverbot-ab-222734 (17.03.2023).

BUNDESVERFASSUNGSGERICHT (2013), *Beschluss des Zweiten Senats vom 7. Mai 2013* – 2 BvR 909/06, 2 BvR 1981/06, 2 BvR 288/07. BVerfGE 133, 377–443.

BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN (2025), *Zusammen wachsen: Unser Regierungsprogramm für die Bundestagswahl*, https://cms.gruene.de/uploads/assets/Regierungsprogramm_DIGITAL_DINA5.pdf (26.01.2025).

BSW, Bündnis Sahra Wagenknecht (2025), *Unser Land verdient mehr! Wahlprogramm für die Bundestagswahl 2025,* https://bsw-vg.de/bundestagswahl2025/ (12.01.2026).

CDU/CSU, Christlich Demokratische Union Deutschlands/Christlich-Soziale Union in Bayern (2025), *Politikwechsel für Deutschland. Wahlprogramm von CDU und CSU,* https://www.cdu.de/wahlprogramm-von-cdu-und-csu/ (17.12.2024).

DAVIDSON-SCHMICH Louise K. (2017), *LGBT politics in Germany: Unification as a catalyst for change*, „German Politics", vol. 26, no. 4. DOI: 10.1080/09644008.2017.1370705

DE NÈVE Dorothée, FERCH Niklas (2025), *LGBTIQ*-Wahlstudie zur Bundestagswahl 2025*, https://www.uni-giessen.de/de/fbz/fb03/institutefb03/ifp/forschung/bereiche/brd/lgbtiq/Dateien/lgbtiq2025brdpk (07.02.2025).

DEUTSCHER BUNDESTAG (1973), *Plenarprotokoll 07/39*, 39. Sitzung (3. Beratung des Vierten Gesetz zur Reform des Strafrechts), 7. Wahlperiode, 7. Juni 1973, S. 2129D–2178A.

DEUTSCHER BUNDESTAG (1989), *Drucksache 11/4153*, Entwurf eines Gesetzes zur strafrechtlichen Gleichstellung von Homo- und Heterosexualität, 11. Wahlperiode, 9. März 1989.

DEUTSCHER BUNDESTAG (1994), *Drucksache 12/7885,* Entwurf eines Gesetzes zur Einführung des Rechts auf Eheschließung für Personen gleichen Geschlechts, 12. Wahlperiode, 15. Juni 1994.

DEUTSCHER BUNDESTAG (1999), *Drucksache 14/1259*, Entwurf eines Gesetzes zur Regelung der Rechtsverhältnisse eingetragener Lebenspartnerschaften (Eingetragene-Lebenspartnerschaften-Gesetz – ELPSchG), 14. Wahlperiode, 23. Juni 1999.

DEUTSCHER BUNDESTAG (2000), *Plenarprotokoll 14/131,* 131. Sitzung (Lebenspartnerschaftsgesetz), 14. Wahlperiode, 10. November 2000, S. 12629D.

DEUTSCHER BUNDESTAG (2013), *Gesetz zur Einführung des Rechts auf Eheschließung für Personen gleichen Geschlechts,* https://dip.bundestag.de/vorgang/gesetz-zur-einführung-des-rechts-auf-eheschließung-für-personen-gleichen/56132 (23.10.2013).

DEUTSCHER BUNDESTAG (2017), *Eheschließung für Personen gleichen Geschlechts,* https://www.bundestag.de/parlament/plenum/abstimmung/abstimmung?id=486 (30.06.2017).

DRÄGESTEIN Bernd, SCHWARZE Olaf, KAPFELSPERGER Corinna, AIGNER Philipp (2018), *Homosexuality. The History of Gender in Germany*, in: Kristof De Witte, Oliver Holz, Lotte Geunis (eds), *Somewhere over the rainbow: Discussions on homosexuality in education across Europe*, Münster.

DIE LINKE (2025), *Wahlprogramm Die Linke zur Bundestagswahl 2025: Alle wollen regieren. Wir wollen verändern. Reichtum teilen. Preise senken. Füreinander,* https://www.die-linke.de/bundestagswahl-2025/wahlprogramm (18.01.2025)

FDP, Freie Demokratische Partei (2025), *Alles lässt sich ändern. Das Wahlprogramm der FDP zur Bundestagswahl 2025*, https://www.fdp.de/das-wahlprogramm-der-freien-demokraten-zur-bundestagswahl-2025 (17.12.2024).

GESETZ zur Einführung des Rechts auf Eheschließung für Personen gleichen Geschlechts (2017), Bundesgesetzblatt Jahrgang 2017 Teil I Nr. 52, ausgegeben zu Bonn am 28. Juli 2017.

GESETZ über die Selbstbestimmung in Bezug auf den Geschlechtseintrag und zur Änderung weiterer Vorschriften (2017), Bundesgesetzblatt Jahrgang 2024 Teil I Nr. 206, ausgegeben zu Bonn am 21. Juni 2024.

GESETZ zur Überarbeitung des Lebenspartnerschaftsrechts (2004), Bundesgesetzblatt Jahrgang 2004 Teil I Nr. 69, ausgegeben zu Bonn am 20. Dezember 2004.

HEICHEL Stephan, RINSCHEID Adrian (2015), *Ein klassischer Fall von Inkrementalismus: Die Liberalisierung der Regulierung von Homosexualität*, w: Christoph Knill, Stephan Heichel, Caroline Preidel, Kerstin Nebel (red.), *Moralpolitik in Deutschland. Staatliche Regulierung gesellschaftlicher Wertekonflikte im historischen und internationalen Vergleich*, Wiesbaden.

INHOFFEN Lisa (2017), *Homo-ehe: Mehrheit der Deutschen für Gleichgeschlechtliche Heirat*, https://yougov.de/politics/articles/18457-homo-ehe-mehrheit-der-deutschen-fur-gleichgeschlec (23.06.2017).

KRAMER Kira (2023), *Queer oder nicht queer?*, https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/alice-weidel-ist-nicht-queer-gleichgeschlechtliche-liebe-und-lgbtqia-19171730.html (13.09.2023).

LOUIS Chantal (2016), *Die AfD ist nicht das einzige problem!*, https://www.emma.de/artikel/die-afd-ist-nicht-das-einzige-problem-333343 (02.09.2016).

OLSEN Jonathan (2019), *The Left Party Thirty Years After Unification*, „German Politics and Society", vol. 37, issue 4. DOI: 10.3167/gps.2019.370403.

OPPOSITIONSANTRAG ABGESCHMETTERT: Bundestag Lehnt Entwurf für homo-ehen ab (2012), https://rp-online.de/politik/deutschland/bundestag-lehnt-entwurf-fuer-homo-ehen-ab_aid-13993779 (28.06.2012).

HOLOCAUST ENCYCLOPEDIA (2021)*, Paragraph 175 And the Nazi Campaign Against Homosexuality,* United States Holocaust Memorial Museum, Washington, https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/paragraph-175-and-the-nazi-campaign-against-homosexuality (04.05.2021).

REVELAND Carla, SIGGELKOW Pascal (2023), *Queerfeindlichkeit: Verstärkte Mobilisierung gegen Queere Menschen*, https://www.tagesschau.de/faktenfinder/kontext/queerfeindlichkeit-desinformation-100.html (17.07.2023).

SENSOY Özlem, DiANGELO Robin (2017), *Is everyone really equal? An Introduction to Key Concepts in Social Justice Education,* Second Edition, New York – London.

SPD, Sozialdemokratische Partei Deutschlands (2025), *Mehr für Dich. Besser für Deutschland. Regierungsprogramm der SPD für die Bundestagswahl 2025,* https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Beschluesse/Programm/SPD_Programm_bf.pdf (11.01.2025).

SULIAK Hasso (2024), *Expliziter Schutz queerer Menschen in Art. 3 GG: Ein leeres Versprechen aus Berlin?,* „Legal Tribune Online", https://www.lto.de/recht/nachrichten/n/schutz-queerer-menschen-in-art-3-gg-csd-2024-berlin-wegner (24.07.2024).

SZWED Anna (2019), *Typy legitymizacji w wypowiedziach hierarchów Kościoła Rzymskokatolickiego w Polsce na temat gender i praw reprodukcyjnych*, „Studia Socjologiczne", nr 3.

TREECK Johanna (2017), *Germany's AFD threatens law suit over Gay Marriage*, https://www.politico.eu/article/germanys-afd-threatens-law-suit-over-gay-marriage/ (02.07.2017).

VOLT DEUTSCHLAND (2025), *Holen wir und die Zukunft zurück. Programm Volt Deutschland zur Bundestagswahl 2025*, https://voltdeutschland.org/storage/assets-btw25/volt-programm-bundestagswahl-2025.pdf (07.01.2025)

WEIDEL Alice (2023), https://x.com/Alice_Weidel/status/1695072113072246843?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1695072113072246843%7Ctwgr%5E69bc01751eefdad0a4656fe21abdbb34187de4f8%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.t-online.de%2Fregion%2Fbremen%2Fid_100234028%2Fafd-alice-weidel-hetzt-mit-transfeindlichem-tweet-und-loest-hasswelle-aus.html&mx=2 (25.08.2023).

MUSLIME im Bundestag Stimmten für Ehe für alle (2017), https://www.welt.de/politik/deutschland/article166125488/Muslime-im-Bundestag-stimmten-fuer-Ehe-fuer-alle.html (30.06.2017).

WHISNANT Clayton J. (2016), *Queer identities and politics in Germany: A history, 1880-1945*, New York.

Received: 19.02.2025. Accepted: 06.07.2026.